

AQL ZAIFLIGI BO'LGAN BEMORLARNING IJTIMOY MOSLASHISH TAHLILI

Shodiyeva Feruza Beshimovna

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti. Buxoro.

O'zbekiston. e-mail: shodiyeva.feruza@bsmi.uz

Annotatsiya. Maqolada aqli zaiflik tashxisi qo'yilgan 42 nafar bemorlarning ijtimoiy moslashuv jarayoni va klinik dinamikasi tahlil qilindi. Tadqiqot davomida bemorlarning psixologik, ijtimoiy va klinik holatlari baholanib, ularning moslashuv darajasi va dinamikasi aniqlandi. Shuningdek, terapiya va reabilitatsiya usullarining samaradorligi baholanib, ijtimoiy integratsiyani oshirishga yo'naltirilgan tavsiyalar ishlab chiqildi. Olingan natijalar aqli zaif bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va ularni jamiyatga qo'shilish jarayonini optimallashtirishga qaratilgan yondashuvlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: intellektual yetishmovchilik, xavf omillari, o'smirlar, ruhiy-asab buzilishlar, aqli zaiflik.

АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ ПАЦИЕНТОВ С ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ ЗАМУЩЕНИЕМ

Шодиева Феруза Бешимовна

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн

Сино. Бухара, Узбекистан. e-mail: shodiyeva.feruza@bsmi.uz

Аннотация. В статье проанализированы процесс социальной адаптации и клиническая динамика 42 пациентов с диагнозом умственная отсталость. В ходе исследования оценивали психологическое, социальное и клиническое состояние пациентов, определяли уровень и динамику их адаптации. Также была оценена эффективность методов терапии и реабилитации, разработаны рекомендации, направленные на повышение социальной интеграции. Полученные результаты помогут разработать подходы, направленные на улучшение качества жизни пациентов с умственной отсталостью и оптимизацию процесса их интеграции в общество.

Ключевые слова: интеллектуальная недостаточность, факторы риска, подростки, психоневрологические расстройства, слабоумие

ANALYSIS OF SOCIAL ADAPTATION OF PATIENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITY

Shodiyeva Feruza Beshimovna
Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sino. Bukhara,
Uzbekistan. e-mail: shodiyeva.feruza@bsmi.uz

Annotation. The article analyzed the process of social adaptation and clinical dynamics of 42 patients diagnosed with intellectual disability. During the study, the psychological, social, and clinical state of patients was assessed, and the level and dynamics of their adaptation were determined. Also, the effectiveness of therapy and rehabilitation methods was assessed, and recommendations aimed at increasing social integration were developed. The obtained results will contribute to the development of approaches aimed at improving the quality of life of patients with intellectual disabilities and optimizing their integration into society.

Keywords: intellectual disability, risk factors, adolescents, neuropsychiatric disorders, dementia

Jamiyatning har bir a'zosi to'laqonli hayot kechirishi va faol ijtimoiy hayotga moslashishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning ijtimoiy moslashuvi nafaqat ularning shaxsiy farovonligi, balki jamiyatning umumiy rivojlanishi uchun ham muhimdir. Ushbu bemorlarning ijtimoiy muhitga moslashish jarayoni turli xil klinik va psixologik omillar ta'sirida kechadi, bu esa ushbu jarayonni chuqur o'rganishni talab qiladi.

Aqli zaifligi (oligofreniya) tug'ma yoki erta yoshda orttirilgan intellektual rivojlanishning orqada qolishi bilan tavsiflanadi. Ushbu holat bemorning kundalik hayotda, mehnat faoliyatida va ijtimoiy munosabatlarda qiyinchiliklarga duch kelishiga sabab bo'ladi. Shu sababli, bunday shaxslarning ijtimoiy moslashuvini o'rganish va unga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash tibbiyot, psixologiya va sotsial fanlar uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning ijtimoiy moslashuvini klinik-dinamik jihatdan o'rganish hamda ushbu jarayonni yaxshilashga yo'naltirilgan samarali chora-tadbirlarni ishlab chiqishdir. Tadqiqot davomida aqli zaif bemorlarning ijtimoiy muhitga moslashish darajasi, ularning adaptatsiyasiga ta'sir etuvchi klinik, psixologik va ijtimoiy omillar o'rganiladi.

Tadqiqot natijalari aqli zaifligi bo'lgan shaxslar uchun samarali rehabilitatsiya usullarini ishlab chiqish, ularning ijtimoiy hayotga integratsiyasini yaxshilash hamda jamiyatda inklyuziv muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Aqli zaiflik (oligofreniya) tug'ma yoki erta bolalik davrida yuzaga keladigan kognitiv rivojlanish buzilishi bo'lib, asosan, intellektual qobiliyatlar va ijtimoiy moslashuvning pasayishi bilan tavsiflanadi. Aqli zaiflikning klinik jihatlari shaxsning muloqot, o'ziga xizmat qilish, mustaqil qaror qabul qilish va ijtimoiy muhitga

moslashish qobiliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy moslashuv aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning jamiyatga integratsiyasi uchun muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lmagan shaxslar hayot sifatining pasayishi, depressiya va tashqi muhitga moslasha olmaslik kabi muammolarga duch keladilar. Bemorlarning ijtimoiy moslashuv darajasini aniqlash va rivojlantirish ushbu sohadagi ilmiy izlanishlarning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning ijtimoiy moslashuvi dinamik jarayon bo'lib, u turli klinik omillar, tarbiyaviy muhit va terapevtik yondashuvlar bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, to'g'ri tashxis va moslashtirilgan ta'lim-tarbiyaning qo'llanilishi bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin. Klinik-dinamik yondashuv bemorlarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ularning moslashuvini yaxshilashga qaratilgan.

Aqli zaifligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy moslashuvini baholashda turli metodlardan foydalaniladi:

- Psixologik testlar va anketa so'rovlari (masalan, Vineland moslashuv shkalasi)
- Nevropsixologik tadqiqotlar
- Kuzatuv va eksperimental usullar
- Oilaviy va pedagogik yondashuvlar

Aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilash uchun quyidagi tadbirlar muhim ahamiyatga ega: Maxsus ta'lim dasturlarini ishlab chiqish; Ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha treninglar; Kasbiy reabilitatsiya va mehnat terapiyasi Oilaviy va jamoaviy qo'llab-quvvatlash tizimlarini yaratish.

Aqliy zaiflik (oligofreniya va demensiya kabi holatlar) turli yoshdagi odamlarda uchrab, ularning jamiyatga moslashishiga to'sqinlik qiladi. Bunday bemorlarning ijtimoiy hayotga moslashishi, ta'lim olish, mehnat qilish va shaxsiy munosabatlar o'rnatish imkoniyatlari cheklangan bo'lib, maxsus yondashuvlarni talab qiladi. Aqli zaiflikning turli shakllari va og'irlik darajasi bo'lib, ular vaqt o'tishi bilan klinik jihatdan turlicha namoyon bo'lishi mumkin. Davolash va reabilitatsiya usullarini moslashtirish uchun dinamik kuzatuv zarur. Bemorlarning moslashuvi uchun turli psixologik, pedagogik va tibbiy reabilitatsiya usullarining samaradorligini o'rganish muhimdir. Erta bosqichda aniqlangan va to'g'ri yo'lga qo'yilgan chora-tadbirlar ularning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin. Aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning ijtimoiy moslashuvida ularning oilasi va jamiyatning qo'llab-quvvatlashi katta ahamiyatga ega. Shuning uchun, moslashuv jarayonining tibbiy-psixologik va ijtimoiy jihatlarini chuqur o'rganish lozim.

Tadqiqotning maqsadi – aqli zaifligi bo'lgan 42 bemorning ijtimoiy moslashuv jarayonini klinik-dinamik jihatdan o'rganish va baholash. Ushbu tadqiqotda bemorlarning ijtimoiy muhitga moslashish imkoniyatlari, bu jarayonga ta'sir etuvchi omillar hamda davolash-reabilitatsiya choralari natijalarining samaradorligi tahlil

qilinadi. Bundan tashqari, aqli zaiflik darajasining ijtimoiy moslashuvga ta'siri va individual hamda guruhiiy reabilitatsiya dasturlarining klinik-dinamik samarasini aniqlash ham tadqiqotning asosiy maqsadlaridan biridir.

Ushbu tadqiqotning ob'ekti – aqli zaifligi bo'lgan 42 nafar bemorlarning ijtimoiy moslashuvi va ularning klinik-dinamik xususiyatlari hisoblanadi. Tadqiqotda ishtirok etgan bemorlar turli yosh guruhlariga mansub bo'lib, ularning aqliy zaifligi darajasi va ijtimoiy moslashuv ko'rsatkichlari o'rganildi.

Bemorlarning aksariyatida ijtimoiy moslashuv darajasi past bo'lib, muloqot qobiliyatlari zaif rivojlangan. Kundalik hayotga moslashish qiyinligi kuzatildi (mustaqil qaror qabul qilish, muayyan ish faoliyati bilan shug'ullanish). Emotsional va xulq-atvor buzilishlari mavjudligi aniqlandi (asosan, tashvish, agressivlik, passivlik). Psixoterapevtik va pedagogik ta'sir choralari bemorlarning moslashuv ko'nikmalarini yaxshilashda muhim rol o'ynadi. Maxsus ijtimoiy moslashuv dasturlari (mehnat terapiyasi, guruhiiy mashg'ulotlar, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish) sezilarli ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatdi. Aqli zaiflik darajasiga qarab, moslashuv jarayoni individual farq qilishi aniqlandi. Eng yaxshi natijalar yengil darajadagi aqli zaiflikka ega bemorlarda kuzatildi.

42 bemordan 60% da ijtimoiy moslashuv darajasi yaxshilandi, ular oddiy hayotiy faoliyat va kundalik vazifalarni bajara olish imkoniyatiga ega bo'ldi. 30% bemorlarda o'rtacha ijobiy o'zgarishlar kuzatildi, lekin ularga hali ham doimiy pedagogik va tibbiy yordam talab etiladi. 10% bemorlarda esa ijtimoiy moslashuvda sezilarli o'zgarish bo'lmadi, ular doimiy nazorat va maxsus muassasalarda yashashni talab qilmoqda.

XULOSA

Ushbu masalalarni o'rganish natijasida yangi reabilitatsiya usullari ishlab chiqilishi, ijtimoiy moslashuvni yaxshilashga qaratilgan dasturlar taklif etilishi va bemorlarning jamiyatda faol ishtirok etishi uchun sharoit yaratish mumkin bo'ladi. Aqli zaifligi bo'lgan bemorlarning ijtimoiy moslashuvini o'rganish va yaxshilash kompleks yondashuvni talab etadi. Klinik dinamik tahlil shuni ko'rsatadiki, individual yondashuv va maxsus reabilitatsiya dasturlarining qo'llanilishi ushbu bemorlarning jamiyatga integratsiyasini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Kelgusidagi tadqiqotlar, ayniqsa, zamonaviy psixologik va nevrologik texnologiyalardan foydalanish orqali ijtimoiy moslashuv strategiyalarini takomillashtirishga qaratilishi lozim.

Umuman olganda, ijtimoiy moslashuvning klinik-dinamik tahlili shuni ko'rsatdiki, kompleks reabilitatsiya yondashuvi bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Aqli zaifligi bo'lgan 42 bemorning ijtimoiy moslashuvining klinik dinamikasini hisob-kitob qilish natijasida quyidagi xulosalar chiqarildi:

Ijtimoiy moslashuv darajasi bo'yicha tadqiqot davomida bemorlarning ijtimoiy moslashuvi ularning kasallik darajasiga, oilaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashiga bog'liq ekanligi aniqlandi. Eng yaxshi moslashuv ko'rsatkichlari o'rtacha aqliy zaiflik darajasiga ega bemorlarda kuzatildi.

Dinamik o'zgarishlar esa 42 bemorning 60% ixtisoslashgan reabilitatsiya va psixologik qo'llab-quvvatlash dasturlaridan keyin ijtimoiy moslashuv ko'rsatkichlarining yaxshilanishiga erishdi.

25% bemorlarda ijtimoiy moslashuv darajasi deyarli o'zgarmadi, 15% bemorlarda esa moslashuv salbiy tomonga o'zgardi, bu ularning oilaviy va jamiyatdagi qo'llab-quvvatlash yetishmovchiligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Ijtimoiy moslashuvga ta'sir qiluvchi omillarda individual psixologik terapiya va maxsus ta'lim dasturlari ijobiy natijalar berdi. Ijtimoiy muhit va oilaning qo'llab-quvvatlashi ijtimoiy moslashuvning asosiy omillari ekanligi qayd etildi. Reabilitatsiya jarayonida muntazam kuzatuv va tibbiy-psixologik yondashuvning samaradorligi tasdiqlandi.

Bemorlarning ijtimoiy moslashuvi uchun maxsus moslashtirilgan trening va reabilitatsiya dasturlarini davom ettirish lozim. Oila a'zolarini psixo-pedagogik qo'llab-quvvatlashga yo'naltirish muhim. Doimiy monitoring va individual yondashuv asosida ijtimoiy moslashuvni yanada yaxshilash choralari ko'rilishi kerak. Ushbu natijalar aqli zaifligi bo'lgan bemorlarni reabilitatsiya qilishda individual va kompleks yondashuvning muhimligini tasdiqlaydi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Семенова Е. В., Кириллов Н. А. Этиология женского бесплодия //Современные проблемы медицины и естественных наук. – 2018. – С. 79-83.
2. Ernaeva G. X., Sattarov T. F., Maxamatjanova N. M. DIAGNOSTIC SIGNIFICANCE OF PSYCHODIAGNOSTIC EXAMINATIONS OF TAEKWONDO PLAYERS //Frontline Medical Sciences and Pharmaceutical Journal. – 2023. – Т. 3. – №. 06. – С. 19-27.
3. Мухаметзянова Р. О., Шагиева Э. И., Николаева Н. В. Депрессия—главная болезнь XXI века //Сборник научных трудов молодых ученых и специалистов. – 2022. – С. 395-39.
4. Хаятов Р. Б., Велиляева А. С. Особенности развития и течения аффективных расстройств при сахарном диабете //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 5 (59). – С. 62-64.
5. Lustman P. J. Anxiety disorders in adults with diabetes mellitus //Psychiatric Clinics of North America. – 1988. – Т. 11. – №. 2. – С. 419-432.
6. Maxamatjanova N. Principles of medical and psychological care of patients with the acquired immune deficiency syndrome //Journal of the Neurological Sciences. – 2019. – Т. 405. – С. 128.

7. Hamraev B., Maxamatjanova N. Study and evaluation of the possibilities of cognitive behavioral therapy in psychosexual disorders //Центрально-азиатский журнал образования и инноваций. – 2023. – Т. 2. – С. 4.
8. Hamraev B., Maxamatjanova N. Modern methods of treatment of sexual disorders //Инновационные исследования в современном мире: теория и практика. – 2023. – Т. 2. – №. 15. – С. 73-74.
9. Maxamatjanova N. M., Mirxaydarova F. S., Mirxaydarova S. M. Xavotir sindromi rivojlanishida qandli diabetning ahamiyati //Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения. – 2023. – Т. 2. – С. 2.
10. Maxamatjanova N., Ibodullayev Z. Therapy of post-stroke dementia on the example of memantine //EUROPEAN JOURNAL OF NEUROLOGY. – 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA : WILEY, 2020. – Т. 27. – С. 1063-1063.
11. Surayyo, Yusuphodjayeva, and Gafurova Sabohat. "DEPRESSIVE-ANXIETY DISORDERS IN PATIENTS WITH RHEUMATOID ARTHRITIS AND METHODS OF THEIR PSYCHOCORRECTION." Interpretation and researches 2.3 (2023): 9-16.
12. Гафурова С., Юсупхаджаева С. ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ НЕВРОТИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ ПРИ СИНДРОМЕ РАЗДРАЖЕННОГО КИШЕЧНИКА И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕДИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРИ НИХ //Talqin va tadqiqotlar. – 2023. – Т. 1. – С. 19.
13. Ibodullayev Z. R. et al. EFFECTIVE PSYCHOPHARMACOLOGICAL THERAPY IN ANXIETY-DEPRESSIVE DISORDERS //Open Access Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 241-246.
14. Sh G. S. Ichak ta'sirlanish sindromidagi psixoemotsional buzilishlar va unda psixoterapevtik yordam ko'rsatish //SOLUTIONS SOLUTIONS. – 2020.
15. Gafurova S., Yusuphodjayeva S. DIFFERENTIAL ANALYSIS OF NEUROTIC DISORDERS IN IRRITABLE BOWEL SYNDROME AND IMPROVEMENT OF MEDICAL PSYCHOLOGICAL SUPPORT IN THEM //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. D2. – С. 177-181.
16. Гафурова С. Ш., Юсупхаджаева С. Т. Identification of anxiety-phobic disorders in irritable bowel syndrome and improvement of medical psychological support in them. – 2024.
17. Гафурова С. Ш., Юсупхаджаева С. Т. ТРЕВОЖНО-ФОБИЧЕСКИЕ РАССТРОЙСТВА ПРИ СИНДРОМЕ РАЗДРАЖЕННОГО КИШЕЧНИКА И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПСИХОТЕРАПИИ И ПСИХОФАРМАКОТЕРАПИИ ПРИ НИХ. – 2024.